

Amsterdam, 28 mei 2017

Socrateslezing Hedy d'Ancona

Er is een land waar ouderen willen wonen

In 1981 – kort voor haar dood – voltooide Joke Smit, die met haar essay ‘Het onbehagen bij de vrouw’ (in 1967 in de Gids gepubliceerd) de 2de feministische golf in ons land deed ontrollen, een prachtig strijdlied: Er is een land waar vrouwen willen wonen.

De muziek werd gecomponeerd door Ruud Bos, maar ik beperk me tot het declameren van het eerste couplet;

Er is een land waar vrouwen willen wonen.

Waar vrouw-zijn niet betekent: tweederangs en bang en klein.

Waar vrouwen niet om mannen concurreren.

Maar zusters en gelieven kunnen zijn.

Waar rimpels niet de eenzaamheid voorspellen.

Maar paspoort zijn naar wijsheid, aanzien, 's werelds raadvrouw zijn.

Waar jonge vrouwen dus een leven voorbereiden.

Waar in zij veertig, zestig, tachtig zullen zijn.

Heel ingenieus verwerkt zijn in de volgende 3 coupletten de onmisbare ingrediënten voor een inclusieve samenleving zoals de 5-urige werkdag, de veranderingen in de mannenrol die daarmee samenhangen, de gelijkwaardige behandeling van zwakkeren, van jonge mensen en vreemdelingen, om te eindigen met: Dat is het land, waar mensen willen wonen, het land waar de saamhorigheid bestaat.

In de bijna 50 jaar tussen toen en nu is er voor meisjes en vrouwen veel ten goede gekeerd.

Niet alleen werd ongelijkheid op het terrein van onderwijs vrijwel geheel geëlimineerd, en ook als het gaat om arbeids- en politieke participatie is er achterstand ingelopen.

Er werd jarenlang gedemonstreerd voor de legalisering van abortus en een wet gelijke behandeling, en na jarenlange politieke strijd kwam de bijbehorende wetgeving door de Kamer – in 1984 en 1992.

Daarmee is de emancipatie niet voltooid want onze eis voor verkorting van de arbeidstijd tot een 5-urige werkdag voor iedereen werd (nog) niet gerealiseerd, waardoor de eerlijke verdeling tussen mannen en vrouwen van betaald werk in de openbare- en het onbetaalde in de privésfeer werd gebarricadeerd.

Er is dus geen reden om achterover te leunen, maar wel om met enige tevredenheid te constateren dat we belangrijke stappen voorwaarts hebben gezet als het gaat om zelfontplooiing (de meid die op haar toekomst is voorbereid) en zelfbeschikking (die Baas in eigen Buik); de twee kernbegrippen als het gaat om emancipatie.

Dat is andere koek als we naar de oudere mens kijken.

Wij zijn nog niet eens toe aan de gedachte: “Het is de hoogste tijd voor emancipatiebeleid!” (de kreet die wij lanceerden toen het kabinet Den Uyl aan de touwtjes trok).

Als er geen betaald werk meer uit je handen komt, gebeurt er iets met de maatschappelijke appreciatie, die wordt minder naarmate je het minder druk hebt.

Vandaar wellicht dat het kabinetsstandpunt ‘wegnemen van belemmeringen voor doorwerken na 65 jaar’ dat in 2006 aan de kamer werd gepresenteerd, bij mensen die prettig werk hadden weinig protest opleverde.

Dat langer werken is dan ook een begrijpelijke reactie op de demografische ontwikkeling; op een toekomst waarin ouderen, (de 65plussers), een steeds groter deel van de bevolking uitmaken.

Het CBS voorspelt tussen nu en 2040 een stijging van 3 naar 4.8 miljoen. Door het stijgen van de levensverwachting groeit de groep 75plussers, waarvan we er nu 1.2 miljoen hebben, nog meer.

Ondanks die dubbele vergrijzing wordt ervan uitgegaan dat niet meer dan 4% van de ouderen, 250.000 mensen, hun laatste levensfase zullen doorbrengen in verpleeginrichtingen. Want we worden niet alleen ouder, maar brengen ook meer jaren door in redelijke goede gezondheid.

Dat weer vanwege de gezondheidszorg, die ons tijdig voorziet van nieuwe gewrichten, lenzen of hartkleppen; ons bedient met medicijnen die de bloeddruk, suiker, cholesterol en vele andere zaken beheersbaar maken. Dat is een kostbare aangelegenheid. Een blik op dat over proportionele aandeel van ouderen in de stijging van de gezondheidskosten, brengt het schaamrood naar mijn kaken. Enigszins ongemakkelijk voelt ook een van de voorwaarden voor het op peil houden van de pensioenkas: de premiestijging van de nog werkenden. Kennelijk en onbegrijpelijk is dat er geen rekening werd gehouden met het grote aantal dat zoveel langer van dat pensioen geniet, zoveel langer uitkeringen en toeslagen ontvangt, dan was voorzien.

Ouderen als kostenpost werd sterk aangezet tijdens de verkiezingscampagne, met thema's als het eigen risico, de effecten van bezuinigingen op de verpleeghuizen en de thuiszorg. Dat het beslag op gemeenschapsgeld het leven van ouderen ook prettiger heeft gemaakt, laat zich niet aflezen uit onderzoek. Alhoewel Nederland tot de welvarendste en veiligste landen behoort – zijn veel ouderen knorrig. Ze vragen zich af waar ze straks nog recht op hebben. Het CBS registreerde in 2016 de grootste kloof ooit tussen de geluksgevoelens van 65plussers en jongere generaties. Maar een generatieoorlog is ongewenst en onlogisch volgens Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau. Jongeren worden namelijk ook oud als het meezit.

De Rotterdamse socioloog Eefje Steenvoorde noemde in haar onderzoek onder de oudere, bezorgde burger “de perceptie van onbeheersbare verslechtering van de samenleving en een gevoel van collectieve machteloosheid om daar wat aan te doen” .

Het is kennelijk niet moeilijk om dergelijk onbehagen te mobiliseren en politiek te exploiteren. Het gaat niet om oplossingen want die heeft Wilders niet bij de hand, het gaat om een soort erkenning; dat je als oudere ‘gepakt’ wordt zoals Krol het zo pakkend weet uit te dragen. En met succes! Het zou – gezien de groei van de

doelgroep – als een griezelige kweekvijver beschouwd kunnen worden als steeds meer ouderen zich voelen aangetrokken tot dat boze-burger sentiment.

Dames en Heren

Dat ik gevraagd ben vanmiddag de Socrateslezing uit te spreken, vind ik eervol. Ik zal het hebben over de ouderdom en over de ‘zachte uitsluiting’ die ouderen ten deel valt. Maatschappelijke buitenstaanders die, gezien hun toenemend aantal, steeds machtiger worden in het stemhokje; een discrepantie die de democratie verzwakt. Hoe kan je oordelen over het publieke domein als niemand je nog uitdaagt of bevraagt? Hoe kun je jezelf zijn als beeldvorming over de ouderen enerzijds bestaat uit aftakeling, op nutteloos achter de geraniums zitten en anderzijds uit de overwaardering voor vitaliteit en jeugdige uitstraling. Het is die beeldvorming, die ontwikkeling en ontplooiing, dus emancipatie van ouderen barricadeert.

De onderzoeksmethode van de Griekse filosoof, uit de vijfde eeuw voor Christus, is nog steeds actueel en inspirerend. Dichter bij de waarheid komen door participerende observatie, door in het openbare domein voorbijgangers te bevragen en door te vragen totdat ze geen antwoord meer hadden en opnieuw, fris van de lever, konden nadenken. Door vooroordelen af te breken en over de ouderdom zelf, een bondig statement te formuleren dat niet alleen wijs is, maar zowel ouderen als jongeren geruststellend in de oren klinkt. Beauty is a short-lived tyranny; schoonheid is een kortstondige tyranny.

Verlies, niet alleen van schoonheid, is inherent aan ouder worden. En desondanks zijn er naast de boze-, ook blije ouderen.

Internationaal onderzoek toont aan dat bij ons de senioren er het best voorstaan en de kinderen het gelukkigst zijn. Het inkomen staat in de mondiale top- tien en de verdeling is (afgezien van het vermogen) redelijk.

De scheidslijnen tussen ouderen gaan over meer dan blij en boos. Ze lopen ook tussen de cans en cannots, tussen hen die het wel of niet redden in de bureaucratie, de weg weten te vinden naar voorzieningen, of onderweg verdwalen, degenen die met het verdwijnen van de verzuiling, hun identiteit verloren hebben en nog steeds op zoek zijn naar het gevoel ergens bij te horen, of zij die andere ‘onderkomens’ hebben gevonden. Dat kan tuinieren zijn, vrijwilliger in het buurthuis, ijverig student van de talloze cursussen, speciaal voor ouderen om maar enkele voorbeelden te noemen.

Ondanks die verscheidenheid in het beleven van de ouderdom, is de beeldvorming veel overzichtelijker.

Daarbij gaat het om eenzaamheid en onomkeerbaar verval, om behoefte aan zorg, om verlies van lotgenoten, verlies van eigen zingeving en maatschappelijke betekenis.

Dit beeld heeft eigenlijk het andere – de van hun VUT genietende, de winter aan de Spaanse kust vertoevende, de altijd onderweg zijnde caravan- bezitters, vervangen.

De zorgeloosheid is opgevolgd door bezorgdheid; de jaloezie door deernis. Je kon wachten op goedbedoelde ondersteuning.

De ChristenUnie samen Omroep Max en enkele ouderenorganisaties presenteerden kort geleden het manifest: Waardig ouder worden; het

herwaarderen van de ouderdom, waarbij de achterliggende gedachte was dat in dat geval de ideeën over een voltooid leven snel zouden opdrogen. Net zo paternalistisch zijn de voorgestelde maatregelen: ouderen vaker samen laten eten, meer ondersteuning door nog meer mantelzorg, om er enkele te noemen. Het Gouden Pact van het Humanistisch Verbond vermijdt die hurktoon.

Maar we moeten ons ook niet in de luren laten leggen door de mantra's die de participatie-samenleving, een term die op 1 januari 2015 het levenslicht zag, voor ouderen in petto heeft.

De term klinkt veilig zegt Kim Putters, directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau.

Alle politieke stromingen konden zich erin vinden. Liberalen denken: er worden grenzen aan de verzorgingsstaat gesteld. De Sociaal Democraten: gaan we beter zorgen voor elkaar en voor de Christen Democraten houdt het de belofte in van herleving van het maatschappelijke middenveld.

Volgens Putters is het echter een container begrip, waar niet goed over is nagedacht. Want wat wordt in de participatiesamenleving onder goede zorg verstaan?

Moet dat in keukentafelgesprekken met ambtenaren worden bepaald? Moeten die dan ook uitmaken door wie die wordt verschaft? Door buurvrouwen, dochters of kleindochters?

Het wettelijk recht op thuiszorg verval, maar moeten daarvoor ook diezelfde vrouwen komen opdraven?

Hij maakt zich nog meer zorgen over de legitimiteit van de participatie samenleving, vraagt zich af waar de controle mechanismen zitten.

Albert Jan Kruijer van het Instituut van Publieke Waarden zei daarover in Buitenhof: "De participatie samenleving is gewoon een beleidsinstrument om bezuinigingen te realiseren. Na de economische crisis, betekent dit een democratische."

Het is niet ondenkbaar dat de representatieve democratie deels vervangen wordt door een participatie democratie. Niet ondenkbaar, dat daarvoor referenda, buurt initiatieven (stadsdorpen bijv.), coöperaties op allerlei terreinen, de weg zullen banen.

Zeker is dat er niet goed is nagedacht over de consequenties van zo'n andere manier van samenleven.

De al genoemde eis van de Vrouwenbeweging, de 5urige werkdag voor iedereen, hield daar eigenlijk wel rekening mee. Naast een eerlijker verdeling van werk binnen- en buitenshuis zou er immers tijd zijn voor een onbetaalde bijdrage aan de samenleving. (Via de kantine van de voetbalclub, het overreiden van de openbare bibliotheek of het leren van Nederlands aan de nieuwe Nederlanders).

Het blijkt een idee dat de tijd ver vooruit was. Hij werd overgenomen in het Beginselprogramma van de PvdA in 1977. En kort voor hij staatssecretaris werd, kwam Martijn van Dam er weer eens mee op de proppen om snel weer te verdwijnen in een lade van de PvdA – Tweede Kamerfractie. Het zou een idee zijn, waard om in een dialoog over de participatiesamenleving, meegenomen te worden. Want dat zou toch eindelijk eens moeten gebeuren. Ook om te bezien of de participatie-samenleving een begrip is met toekomstwaarde

Het SCP laat ons met het rapport De Toekomst Tegemoet, meekijken naar de situatie van de ouderen in 2050.

Een op de vier Nederlanders is dan ouder dan 65 jaar – 4.8 miljoen, waarvan een nog groter deel dan de huidige 1.2 miljoen, uit 75 plussers zal bestaan. Aan zorgkosten denkt men niet veel meer dan nu te besteden, zo'n 22 tot 30% van ons B.N.P. Hoe hoog, is afhankelijk van de inzet van mantelzorgers, de zelfredzaamheid van ouderen en de ontwikkelingen van technologie die op ouderen is gericht.

We weten dat op dit moment al een groot deel van de mantelzorgers en vrijwilligers in de leeftijdsgroep van de 60 tot 70jarigen te vinden is.

En het is nog maar de vraag of in de nabije toekomst een nog groter beroep kan worden gedaan op deze Parels van de participatiesamenleving. In ieder geval zullen dat er minder zijn na 2050, want de grote geboorte -jaargang van 1964, vierde dan inmiddels z'n 85ste verjaardag.

Of je van de dan 65 plussers kunt verwachten dat zij in nog meer informele hulp, van een nog zwaarder kaliber zullen voorzien, lijkt twijfelachtig.

Dit is dus een consequentie waarover nagedacht moet worden, alvorens de participatiesamenleving ook voor de toekomst als politieke oplossing voor ouderdomsproblematiek overeind blijft.

Evenals de aanname dat ouderen zo lang het maar kan in hun eigen huis moeten blijven. Dat, vanwege de overweging dat de mantelzorgers dan dichterbij huis zijn.

Op zichzelf al een dubieus perspectief, maar tegelijk ook met het onwenselijke gevolg dat de woningmarkt potdicht raakt, jongeren nog moeilijker aan een huis komen en veel ouderen in huizen blijven zitten die niet passend voor ze zijn.

Dat zoveel beleid, onderzoek en toekomst -voorspelling over de ouderdom zo weinig overdacht lijkt te zijn, hangt samen met de stereotype beeldvorming.

Aagje Swinnen, Socrateshoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek meent terecht dat naast het verval, succesvol ouder worden, opgevat als zo lang mogelijk jeugdig en actief blijven, stereotypering is. Een aan mij en mijn leeftijdgenoten veelgestelde vraag is dan ook: je bent wel bijna 80, maar hoe oud voel je je?

Welnu, voor de zoveelste keer: ik voel me precies zo oud als ik ben.

Ik ga ervan uit dat ik veel minder toekomst dan verleden heb, dat bijna altijd, de mensen om me heen, jonger zijn – zelfs kinderen lijken – dat er veel meer mensen om me heen ziek zijn, of doodgaan – dat er zo vaak aan mij gevraagd wordt “Doe jij nog wat”?

Maar juist omdat ik tot de doelgroep behoor waarover anderen zoveel te melden hebben, begint mijn irritatie toe te nemen.

Er wordt over onze hoofden heen nagedacht en beslist over alles dat ons zelf betreft: over ons, zonder ons. We beschikken over een Wet Gelijke Behandeling, die leeftijdsdiscriminatie verbiedt, maar dat gebeurt aan de lopende band. We zijn ondervetegenwoordigd in de media (behalve dan wanneer het over ons gaat), in het maatschappelijk middenveld en in de politiek.

Maakt mij dat tot kaderlid van de boze ouderen?

Nee, het gaat om verontwaardiging. ‘Neem het Niet’, is de titel van het pamflet van de toen 93-jarige Stephane Hessel dat in 2011 verscheen. Hij vluchtte net voor de oorlog uit Duitsland, studeerde filosofie in Frankrijk, overleefde Buchenwald. Na de oorlog was hij als diplomaat, vertegenwoordiger van Frankrijk, betrokken bij het opstellen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. In de jaren '70 was hij Frankrijks ambassadeur bij de V.N.

Hij toetst ontwikkelingen in de samenleving van nu, aan de waarden en principes die hij destijds mee hielp te formuleren en die we volgens hem meer dan ooit nodig hebben om een maatschappij te behouden waar we trots op kunnen zijn. En dat is niet de onze, schrijft Hessel, “Niet deze maatschappij van illegalen, van uitzettingen, van achterdocht als het gaat om migranten, niet deze maatschappij waar de verworvenheden van het sociale stelsel ter discussie worden gesteld, de toegang voor kinderen tot het onderwijs wordt belemmerd. Niet deze maatschappij waarin de afstand tussen de armsten en de rijksten nog nooit zo groot is geweest en de wedloop om geld en concurrentie, nog nooit zo aangemoedigd.”

De verontwaardiging die hij daarover voelt wenst hij iedereen toe. Dat is een kostbaar iets waardoor je strijdvaardig, sterk en geëngageerd wordt. Maar hij predikt en kiest voor de hoop, de hoop en de geweldloosheid. Ook als zijn verontwaardiging de situatie op de Westbank en in Gaza betreft.

En hij besluit zijn strijdbaar geschrift met de woorden: “Aan al degenen, mannen en vrouwen, die de eenentwintigste eeuw haar beslag zullen geven, zeggen we met gevoelens van genegenheid.

Scheppen is weerstand bieden.

Weerstand bieden is scheppen.”

De 93jarige Stephane Hessel werd na het lezen van ‘Neem het niet’ mijn rolmodel en inspiratiebron. Verontwaardiging als kostbaar iets, die niet gericht is op het individuele onbehagen van ouderen maar op het feit dat stereotypering hun en mijn emancipatie als minderheidsgroep barricadeert. Zelfbeschikking en zelfontplooiing, de kenmerken van emancipatie, staan nog in de kinderschoenen als het om ouderen gaat, zelfs als het om geëmancipeerde oudere vrouwen gaat. En dat verandert pas als wij het niet meer nemen!

De zelfbeschikking van vrouwen, manifesteerde zich in de jaren '70 met name rond de abortuswetgeving.

De Vrouw Beslist en Baas in eigen Buik waren de strijdkreten op de spandoeken, die konden worden opgerold toen in 1984 – na 4 eerdere pogingen – de wet die abortus legaliseerde in de Eerste Kamer werd aangenomen.

Dat beslissingsrecht van de meest betrokkenen ten aanzien van het beginnend leven zou nu voor ouderen gerealiseerd moeten worden als het gaat om wetgeving met betrekking tot het voltooide leven.

Met enige huiver kun je afwachten wat met het voorstel van Pia Dijkstra gebeurt, dat niet alleen door de achterban van enkele politieke partijen wordt ondersteund, maar ook door maatschappelijke organisaties als het Humanistisch Verbond en door de actiegroep uit Vrije Wil, die het op de politieke agenda kreeg. Maar als de ChristenUnie gaat meeregeren, dan kunnen we het voorlopig vergeten. Dan zullen ouderen – zoals de Socialistische Partij maar ook Omroep MAX suggereert – zich moeten laten opvrolijken door aangeboden gezelligheid, zodat ze die gekke gedachten wel laten varen.

Wat de ontplooiing betreft, moeten we af van de gedachte dat er zoiets als karakteristieke ouderen- ontplooiing bestaat.

Dat tevredenheid en zelfs geluk kan worden ontleend aan een middag Bingo in de week, zoals ons op de televisie werd vertoond toen Ede was uitgeroepen tot de gelukkigste gemeente in Nederland, is geen leugen. Het is de eigenaardige selectie van de redactie van het Journaal; de bevestiging van het stereotype beeld dat de eenzame oudjes gelukkig worden als je ze maar bij elkaar zet.

Maar er zijn heel veel ouderen die de lat voor zichzelf hoog blijven leggen, die nieuwsgierig blijven, die achter- maar ook vooruit kijken, die ambitieus zijn, willen kennismaken met het nog onbekende. Vier jaar geleden verscheen Kunstbeoefening met Ambitie, een onderzoek o.l.v. Professor Hortulanus onder ouderen die zich met kunst bezig hielden; hun artistieke talenten bleven of gingen ontwikkelen. Het liet zien dat zij zich daardoor gezonder, prettiger en vitaler voelden. Het was de start van het programma Ouderen en Kunst, waarbij projecten die op een professionele – artistieke manier – ouderen in aanraking brengen met kunst (ballet of muziek, toneel of beeldende kunst, fotografie, computer programmering, straattheater, verhalen vertellen- en nog veel meer) gesubsidieerd konden worden.

Een voorbeeld van privaat – publieke samenwerking omdat het benodigde geld uit 2 grote Ouderenfondsen kwam – het RCOAK en het Fonds Sluyterman van Loo – het VSB fonds meedeed alsook het Fonds voor Cultuur Participatie en het Landelijk kennisinstituut Cultuureducatie en Amateur Kunst, beide door het Rijk gesubsidieerd.

Onder de titel Lang Leve Kunst werd tussen 2013 en 2016 9.8miljoen besteed (waarbij de private bijdrage vier keer zo hoog was als de publieke!) aan 950 projecten waaraan meer dan 404.000 ouderen meededen; 3250 professionals en vrijwilligers bekwaamden zich in het begeleiden en programmeren. Er werd een netwerk van lokale bestuurders gevormd en een digitale handleiding ontworpen om het Lokale Bestuur aan te moedigen om Ouderen en Kunst te integreren in hun Cultuur- en Welzijnsbeleid, ze te laten ontdekken welke kansen hier liggen voor de gedecentraliseerde Wet Maatschappelijke Ondersteuning.

Tien steden, waaronder Den Haag, Leeuwarden, Maastricht en Amsterdam, kandideerden zich als agefriendly- and cultural city en etaleerden hun ouderen- en cultuurprogramma's in het kader van een onderlinge wedstrijd.

Ik heb door de jaren heen talloze van dergelijke kunstzinnige uitingen gezien, en ben daardoor heel enthousiast geraakt, onder de indruk, en soms ontroerd. Voor deze middag mocht ik een voorbeeldig project selecteren, waarbij mijn keus viel op PRA, een dansgroep van ouderen en studenten van een balletacademie die voorstellingen en workshops verzorgen, vooral in verpleeghuizen.

Ik heb gezien hoe ze patiënten letterlijk in beweging brachten. Functionele aanrakingen, voor een keer vervangen door emotionele. Hier treden ze straks op in een totaal andere setting waarbij ik dus hoop dat u mijn keuze kunt begrijpen. Toch heb ik door de jaren heen, nog een andere ontdekking gedaan. De wens tot zelfontplooiing van ouderen is geen andere dan die van jongeren.

Die overtuiging heb ik dus opgedaan door te kijken en te luisteren naar mijn generatiegenoten die nooit eerder in hun leven – door tijd of geldgebrek – in de gelegenheid waren om een muziekinstrument te bespelen of ballet te dansen. Maar nu ze het eenmaal deden, gebeurde het met dezelfde passie die je bij talentvolle jongeren ziet.

Ambitie en passie gaan kennelijk niet met pensioen.

Die vrij willekeurige observatie van mij, wordt betekenisvoller door de bevindingen van de filosofe Hanne Laceulle, neergelegd in haar – aan dit onderwerp gewijde – proefschrift. “Kijk anders naar oude mensen”, schrijft ze in een artikel in NRC, “Kijk anders naar oude mensen, ze groeien nog”.

Ook zij nam waar dat er naar de ouderdom wordt gekeken of vanuit het ‘verval- – dan wel vanuit het trotseerperspectief’ – d.w.z. zo lang mogelijk jong blijven.

Maar de waarden van de jeugd, de fitheid en de productiviteit, zijn niet de enige die tellen.

Mensen kunnen zich blijven ontwikkelen, misschien juist wel als de kwetsbaarheid van het leven zich opdringt.

Zij noemt de stereotypering van de ouderdom zelfs schadelijk. Ouderen worden er namelijk door beperkt om hun leven – samen met anderen – vorm te geven, aspiraties te hebben en te realiseren.

Bovendien internaliseren we die visie op de ouderdom al van jongs af aan. Dat heeft een negatief effect op het zelfrespect, de identiteit en de gezondheid van ouderen. Daarnaast profiteert de samenleving niet van de potentie van ouderen omdat die uit het beeld verdwijnt.

Hanne Laceulle pleit voor een cultureel ‘wordingsverhaal’, gebaseerd op de filosofische traditie van het denken over zelfverwerkelijking.

Goed ouder worden is daarin een proces van ‘Steeds meer worden wie je bent’. En het bezig zijn met kunst is daartoe een belangrijk instrument. Waar tenslotte ook de samenleving als geheel mee gediend is.

Want cultuurparticipatie, de confrontatie met kunst, is de toegangspoort tot democratisch burgerschap. Omdat het je de mogelijkheid verschaft om je open te stellen, om iets wat je beroert te delen met anderen zoals ook wordt aangetoond in de museumprogramma’s voor mensen met een niet-aangeboren hersenafwijking.

Omdat het je leert, door de ogen van de ander te kijken hetgeen heel letterlijk gebeurde in een project, georganiseerd door de Amsterdamse bibliotheek de OBA samen met het fotomuseum Foam, waarbij kinderen van een basisschool duo’s vormden met ouderen uit dezelfde buurt die ze samen fotografeerden. Omdat je ook daardoor in staat bent om belangen af te wegen, los van die van jezelf; een wereld kunt bevatten die verder strekt dan je eigen dagelijks gedoe. Ik wil besluiten met een strofe uit het strijdlid van Joke Smit, waarmee ik ook begon en waarvan ik het woord vrouw heb vervangen door mens.

Waar rimpels niet de eenzaamheid voorspellen

Maar paspoort zijn naar wijsheid, aanzien, ’s werelds Raadsmens zijn

Waar jonge mensen dus een leven voorbereiden waarin zij veertig, zestig, tachtig zullen zijn

Dank voor Uw aandacht.

Hedy d’Ancona